

EDUCATIONAL FUNCTION OF THE GALLERIES AND ART MUSEUMS

Elitsa V. Doychinova

ABSTRACT: The connection between museum and school is dynamic and constantly expanding. Museums support school education.

In fulfillment of the national program of the Ministry of Education and Science for "Providing a modern educational environment" museums will become a place, where students will be assisted for better learning of the studying material and to enrich their common culture. The perception of works of art in the art galleries by students expands their aesthetic perceptions, reveals their creative potential and imagination, develops their ability to see beautiful and magnificent, to rediscover beauty in art and reality.

KEY WORDS: Museum, gallery, students, teachers, education, innovation, tradition

Най-ценното от човешкия опит и постижения се съхранява в музеите, което предполага тяхната основна задача - да го превръщат в образователен и възпитателен ресурс и да го предават на поколенията. Признаването на образованието, като тяхна причина за съществуване връща музеите към целта, заради която са били създадени първоначално, и здраво ги установява в роля, която е съществено важна за бъдещето на обществото.

Съхраняването и опазването на културното наследство е предизвикано от нуждата поколенията да се образуват и същевременно то изисква и предизвиква образователен процес. Тази връзка между културното наследство и образованието е неразривна и се изразява във взаимното им обуславяне.

Основната стратегия, заложена в учебните програми по изобразително изкуство е насочена към формиране на цялостен и задълбочен интерес към стимулиране и разгръщане на индивидуалния творчески потенциал на всеки ученик и индивидуалните му възможности за пълноценно себеизразяване. Много важно за развитие на художествените дарби на децата е разглеждането на произведения на наши и чужди автори. Това изостря тяхната наблюдателност, дава тласък на мисленето и въображението, развива паметта и художествените им способности.

ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ФУНКЦИЯ НА МУЗЕИТЕ

Думата „музей“ е от гръцки произход и означава място или храм, посветен на музеите-покровителките на изкуствата в гръцката митология. Музеят е европейско явление, което е културната идентичност на държавата. Наричаме ги още „институции на паметта“.

Изготвена е Национална програма „Осигуряване на съвременна образователна среда“ на МОН. Една от конкретните цели на тази програма е осигуряване на възможности за използване на музеите като образователна среда. Очакваните резултати са използване на музеите за провеждане на учебни часове по общообразователни учебни предмети.

Връзката училище-музей е безспорна, динамична и постоянно разширяваща се. Модерният музей е този, чрез който се формират стандартите на сериозния образователен процес със специфичен музейен език и неговите неизчерпаеми възможности да стимулира творчество в свободна обстановка като свободен личностен избор и под форма на забавление.

Свременните български музеи залагат на образователните програми.

Търси се модел, който в очите на учащите се да превърне музея в полезно и достъпно място, което дава възможности за по-добро усвояване на учебния материал, за разширяване на кръгозора, за информирано поведение в социална среда, а също и за забавление.

В съвременните условия образователната функция на музеите насочена към ученическата аудитория е с големи възможности при използването на предимствата, заложи в същността на музейната институция. Първо това е възможността музеите да не се ръководят от официално приети и задължителни учебни програми и планове, а само да следват да се доближават до учебните. Музеите имат свободата да избират собствена тематика за образователната програма, да използват пряко специфичните музейни средства, да осъществяват образователен процес в извънучилищни условия, да онагледяват или „разиграват“ образователни ситуации и т.н.

Без да повтаря буквално училищната тематика и методика, образованието в музея допълва и разширява познанията на учащите се, обогатява естетическите им усещания и творчески заложби. Това при всички случаи е свързано с културно-историческото наследство, въздейства и работи за отношение към историята, националната идентичност, културните ценности, помага за изграждането на родовата памет и отношение към роден край; възпитава толерантно отношение към различието, назовисимо дали се отнася за етноси, религии, съсловия или възрасти.

Специални музейни програми са планирани и разработени така, че да допълват учебните програми на училищата. Тези програми включват уроци в музея, предназначени за всички училищни нива, лекции и теоретични учебни курсове, предназначени главно за гимназиален и последващи курсове, специализирани аудио-визуални програми. За да се гарантира успеха на даден урок в музея се залага на „онагледяването“ на уроците по история от максимално близката и естествена на тях среда, т.е. музеят е с функция си на хранилище на вещесвени ценности. Всепризнат факт е, че „нагледността“ като образователен и възпитателен подход дава най-висок процент на усвояване на знания и умения. Постига се оптимално съприкосновение на учебния материал по история с предмет, снимка, документ, карта, схема и т.н., илюстриращи даден исторически факт, изложени в експозицията на музея или временна изложба. Общувайки така с историята учениците не възприемат и изучават материала механично. Те са включени в един интерактивен процес, с ангажиране на различните сетива, с осмисляне и изпълнение на друг тип задачи и това всъщност прави процеса на обучението траен и ефективен. Затова не без основание някои педагози наричат музеите „другото училище“.

Ефектът от музейните уроци по история е с траен интерес към културното наследство, към откривателство и търсенето, за опазване на националната памет и осмисляне на българската идентичност.

В процес на реализиране е музеят да стане място, което да помага на учениците в по-доброто усвояване на учебния материал и да обогатява общата им култура, място на което те да задават въпроси, да наблюдават, да създават и творят, но и място за почивка, за среща с приятели, място забавно и интересно. Учениците ще осъзнаят, че музеят не е друго училище, а място на което да се връщат и когато пораснат.

Посещенията в музея не само допълват заниманията на учениците в класната стая, но и изграждат интерес към изкуството, историята, науката.

„Смята се, че чрез музейното образование могат да бъдат открити и изявени скрити таланти или сфери на интереси, а някои музейни-образователни практики като арт терапия, антистрес терапия, лечение на зависимости, фиксации могат да лекуват духовни дефицити или негативни натрупвания“ /Цекова, Е., 2013, с.94-95/. Всички тези изредени предимства на музейното образование потвърждават мненията за неговия голям потенциал за развитие.

Музейното образование може да се разгледа в три варианта /разовидности/: формално/класическо/; не/информално /съвременно, допълващо образование/ и смесено/съдържащо елементи от предходните два варианта.

Формалното образование е най-разпространеният вариант на образователната практика. Всички имаме достатъчен опит от него още от своето детство – в училищния период и по-късно в университетския такъв. Основните елементи, които характеризират формалното образование са: постоянно място и време на провеждане на образователния процес; предварително зададена и утвърдена програма; постоянен преподавател /лектор/; задължително оценяване на придобитите знания посредством изпитни форми и цифров еквивалент на показаните резултати; утвърдено конкретно съдържание на всеки урок в рамките на годишна урочна програма; предварително зададена методическа и дидактическа рамка и т.н.

Музейното образование, по своята същност е по-сходно с **неформалното образование**, въпреки че включва в себе си и част от инструментариума на класическото формално такова образование.

Характеризира със: свободен избор на място и време за учене; свободно избираемо тематично съдържание; използване на различни методи за преподаване и учене; визуализация и автентичност на показването, не цифрова, а смислова оценка на придобитите знания; задълбочаване на мотивацията за учене на участниците в процеса; включване на практически дейности в процеса на учене; насърчаване на индивидуалната активност; насоченост към активно мислене и иновативни образователни подходи с прилагане на индивидуална гледна точка и анализ на доказателства от различен характер; незадължително позоваване единствено и само на досега общоприетата обективна „истина от последна инстанция“, а възможности за аргументиран коментар върху нея; използване на повече от един учител по едно и също време – в различна педагогическа и/или творческа позиция; насърчаване на самооценяване на знанията от самите участници; акцент върху учене чрез диалог и дискусии; включване на емоционалния и творчески потенциал на всички участници с цел насърчаване на себеизявата им в хода на образователния подход; използване на нетрадиционни логически връзки между отделни факти; включване на разнообразни творчески и художествени методи в процеса на придобиване на знанията; и т.н.

Чрез музейното образование музеите осигуряват „учебна ситуация, в която посетителите преживяват учене“.

Приложение на нови технологии

Процесите на промяна, превръщат глобализацията в осезаема реалност, за която неминуемо спомагат новите технологии или т.нар. „компютърна революция“.

Проучване за трите най-важни неща, според учениците, които трябва да притежава един музей, са: нови експозиции, 3D представяне, работилници, в които да могат да изработват копия на експонатите. Изискват атрактивност, която да притежават музеите.

Заслужен е интересът на младите хора към детския музей „Музейко“.

Това е иновативен музей – детски образователен център, който направи революция в България.

„Музейко“ изобретява и вдъхновава нови начини на учене чрез игра и дава възможност на учители, родители, ученици и деца да общуват качествено чрез знанието.

Предлага подкрепа на българските учители, които полагат усилия да преподават чрез интерактивни методи, които са близки до учениците и за начина, по който усещат света.

„Музейко“ прави науката модерна и достъпна, като предоставя световни и български научни достижения по разбираем и вълнуващ начин. Представя българските учени като интересни и вдъхновяващи хора, каквито те са.

Не по-малко интересен е опитът на **Националния политехнически музей** в областта на връзката между училището, музея и новите технологии.

Съвместен проект на музея и фондация „Еврика“ е вестник „Технитарче“

С името си вестникът за деца отдава почит на хората, пренесли техническите традиции през вековете – т.нар. „технитари“. Вестникът запознава младите читатели с историята и постиженията на научно-техническата мисъл в България и по света, разширява кръга на интересите на подрастващите, поощрява откривателството и новаторските идеи у младите хора, провокира тяхното мислене, създава мотивация за сериозно вникване в различните научни проблеми, опитва се да отговори на вечния въпрос, който си задават учениците: „Защо се налага да учим този или онзи предмет?“

Колкото до предизвикателствата и опасностите при използване на новите технологии в музейна среда – те също са факт. Можем да си зададем въпроса – дали тези технологии не биха подменили спецификата на музея да показва автентични материални ценности. Сигурно ще сме прави да се безпокоим. Но въпреки тези наши опасения има начини възможните негативи да бъдат избегнати. А ползите са достатъчно много.

Съвременните културни институции, каквито са музеите, не бива да изостават от хода на времето. Новото поколение все повече живее в света на дигиталното и дори да не се насърчава

този модел, може да се възползваме от него, за да популяризираме своите институции и за да привличаме младите хора

Българският музей трябва да притежава нови технологии, сравними с тези на развитите държави, за да бъде истински атрактивно място за децата и учениците.

В същото време трябва да се намери балансът, в който новите технологии и атракциите да не изместват по значение същността на музея като място за генериране на памет и построяване на голям национален разказ.

ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ФУНКЦИЯ НА ХУДОЖЕСТВЕНИТЕ ГАЛЕРИИ

През Античността в Древна Гърция се създават първите **картинни галерии**, известни като *пинакотеки*, както и първите *глиптотеки* – музеи на скулптурата.

По-късно през времето на Ренесанса се създават първите частни галерии, в които се излагат не само произведения на античното изкуство, но и на съвременни автори. Възниква **художественият музей**, наричан още с италианското название – *галерия*.

На български език художествена галерия често се използва като синоним на музей за изобразително изкуство. Най-подходящи зони за общуване с художествените творби са галериите и изложбените зали. В учебно-възпитателния процес изобразителната форма на работа „Разглеждане на художествени произведения“ е пряко свързана с раздела „Възприемане на изкуството“. Чрез тази форма се цели да се конкретизират, деференцират и обогатяват представите на ученика за достъпни произведения на изобразителното изкуство, както и да се обогатят образите му представи за картината и другите изобразителни произведения, чрез **познавателно и емоционално-оценъчно отношение към тях**.

Характерна особеност при контактите с художествените произведения е изграждане на усвояването на езика на живописиста и възможността за израз на чувствата, което неизменно насочва учениците към осмислянето им и спомага за формирането на **естетическо отношение към обкръжаващата действителност**.

Естетическите чувства на учениците, възникнали в резултат на възприемането на художествени творби в галерия, са съпроводени от съзнанието, че действителността не се възприема непосредствено. Тя първо се отразява в съзнанието на художника, който я пресъздава в художествената творба чрез образи и цветове.

Подобно отражение на процесите на възприятието е източник на наслада и създава цяла гама от разнообразни преживявания – радост, вълнение, печал, възторг, удивление, преклонение, страх, негодувание, възхищение.

От това следва, че „Изкуството да се разглежда“, трябва да бъде усвоявано за постигане на целта – **естетическо преживяване**.

Без запознаване с изкуството и с въздействието на изкуството не е възможно пълноценно **естетическо възпитание**, защото именно в художественото творчество са възплътени човешките идеали за хармония и красота, в него е показано съвършенството на естетическото възприемане на действителността и насоките за нейното изменение.

Педагогът подбира всичко, което спомага да се обогатяват естетическите възприятия у учениците, умението да виждат прекрасното, което съдейства за възпитаване на **художествен вкус**.

Създават се условия за усвояване на знания, умения и отношения, свързани с изобразителната дейност, за формиране на **естетическата култура** на учениците.

Една от целите на съвременното обучение по изобразително изкуство в детската градина, подготвителната група, началната училищна степен, средния курс на ОУ е формирането на **обща художествена култура у децата** и усвояване на умението да възприемат достъпни по съдържание изразни средства чрез анализ на произведения на живописиста, графиката, скулптурата и декоративно – приложните изкуства.

Произведенията на изобразителното изкуство са действено средство за **активизиране на мисловната дейност на учениците**.

Всяко разчитане на художественото произведение, на едно или друго ниво, поражда визуални аналогии на лични преживявания. Това свойство на произведенията на живописиста, на графиката и скулптурата е в основата на **изобразяване по асоциации от произведения на изобразителното изкуство**. Много важно за развитието на художествени дарби на учениците е

разглеждането на произведения на наши и чужди автори. Тези наблюдения изострят тяхната наблюдателност, дава се тласък на мисленето и въображението им, развиват се паметта и художествените им способности. Разкрива се творческият им потенциал. обогатят се собствените им изразни средства.

Произведенията на изкуството **възпитават художествен вкус**, който е необходим, за да се преоткрие красотата не само в изкуството, но и в действителността, защото изкуството отразява действителността в художествени образи.

Културата и изкуството възпитават и изграждат **духовността**. Това е важно за всички нас, не защото искаме децата ни да станат художници, а за да могат да ценят изкуството, да го познават, да израснат като свободни и мислещи хора.

„Гледайки всеки ден шедеври на живописата, скулптурата и архитектурата, и най-малко предразположените към изящните прояви духове, израснали сред тези произведения като в чист и здрав въздух, ще придобият вкус към красивото, достойното и изящното. Те ще привикнат да схващат правилно свършеното и недоляланото в произведенията на изкуството и на природата и тази щастлива способност за правилна преценка ще стане навик на тяхната душа“

Тези непреходни думи на Платон разкриват ролята на художествените произведения за формиране на човешката личност.

References:

1. **Legkostup, P.**, Child and Work, V.T., 1996
2. **Legkostup, P.**, Fine Arts, Educational, Therapeutic and Corrective Aspects, S., 2010
3. **Andreev, M.**, Education and Society, S., 2001
4. **Desev, L.** Psychology of the Educative Process. S., 1993.
5. **Dimchev, V.** Fine Arts -Methodology. Prosveta, S., 1993.
6. **Andreev, M.** Integrative Trends in Education.S.1986.

Elitsa Doychinova

PhD student at Konstantin Preslavsky – University of Shumen

e-mail: elitsa_y_@abv.bg